

DOI 10.37491/UNZ.83.3
УДК 347.925

Світлана БИЧКОВА¹

ПРИМИРЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПРОЦЕСУАЛЬНІ ФОРМИ

За необхідності захисту порушених, невизнаних чи оспорених прав, свобод та інтересів й обрання задля цього звернення до суду кожна особа сподівається на отримання ефективного захисту найближчим часом. Хоча, на жаль, не завжди такі сподівання виправдовуються, зважаючи на різні об'єктивні та суб'єктивні чинники. Тому значного поширення набувають різноманітні примирні процедури, через які досягається врегулювання спору за взаємною домовленістю його сторін. Не обійшли стороною подібні процедури й цивільне судочинство. Проте, незважаючи на підвищену увагу до різноманітних форм примирення на міжнародному рівні, з боку держави й у наукових дослідженнях, на сьогодні відсутнє одностайне визначення відповідного поняття, розуміння характерності у поглядах на його процесуальні форми. Такі обставини спричиняють проблеми під час застосування на практиці нормативних приписів, що стосуються примирення в межах цивільного судочинства. Тому за мету поставлено визначення поняття примирення в цивільному судочинстві, виокремлення і аналіз його характерних ознак, на підставі яких обґрунтовується наявність процесуальних форм примирення, якими можуть скористатися сторони цивільної справи. Спираючись на виокремлені в процесі дослідження ознаки процесуального примирення, робиться висновок, що ним є врегульований нормами цивільного процесуального

¹ докторка юридичних наук, професорка (м. Київ),
civilkafedra@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-8227-2127>.

права порядок вирішення переданого на розгляд суду приватно-правового спору, який застосовується сторонами за їх вільного волевиявлення, з метою досягнення між ними взаємовигідних домовленостей, що фіксуються в процесуальному акті. При цьому на сьогодні цивільне процесуальне законодавство України регламентує дві процесуальні форми примирення: врегулювання спору за участю судді (ним є передбачена процесуальним законом процедура, що проводиться суддею за згодою сторін судової справи до початку її розгляду по суті і спрямовується ним для досягнення сторонами врегулювання спору поза провадженням у відповідній справі) та укладення і затвердження мирової угоди, під якою розуміється домовленість, досягнута сторонами цивільної справи з метою врегулювання переданого на розгляд суду спору на підставі взаємних поступок, яка стосується лише прав та обов'язків сторін.

Ключові слова: цивільне судочинство, примирення, процесуальні форми примирення, примирні процедури, врегулювання спору за участю судді, мирова угода.

За необхідності захисту порушених, невизнаних чи оспорених прав, свобод та інтересів кожна особа бажає отримати такий захист якомога швидше. Проте не завжди під час обрання форми захисту особи спираються тільки на її оперативність, хоча навіть звертаючись до суду та розуміючи, що така юрисдикційна форма не є найоперативнішою, позивач сподівається, що його права, свободи та інтереси будуть захищені найближчим часом.

Як зазначили С. Я. Фурса і Є. І. Фурса, «сам факт звернення до суду свідчить про те, що позивач намагається знайти правову допомогу в суду та сподівається на швидкий і об'єктивний розгляд справи відповідно до визначеної законом процедури» [1, с. 98].

Забезпеченню швидкого розгляду і вирішення цивільних справ на сьогодні додатково стає на заваді перезавантаженість суддів, неукомплектованість посад у судах, введення карантинних обмежень та ін.

Отже, на жаль, практика розгляду і вирішення спорів у судовому порядку свідчить про те, що цей порядок, зазвичай, є тривалим, а часто — і витратним. І що на довше затягується судовий процес (наприклад, збільшуються витрати на правову допомогу, з'являються витрати, пов'язані із переглядом справи у вищих інстанціях), що більше процесуальних дій потрібно вчинити (зокрема, викликати свідків з іншого населеного пункту, провести судову експертизу тощо), тим більше судових та інших витрат несуть учасники справи.

У 2006 року Указом Президента України була схвалена Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, у п. 5 розд. X якої вказано, що, з метою розвантаження судів, потрібно розвивати альтернативні (позасудові) способи врегулювання спорів, а також створювати умови для стиму-

лювання дешевших і менш формалізованих способів їх врегулювання. Необхідно інформувати громадськість про переваги медіації і діяльності третейських судів як способів захисту прав порівняно з судовим механізмом. Звернення ж до суду бажано використовувати як винятковий спосіб врегулювання юридичного спору [2].

Впровадження позасудових способів врегулювання спорів може частково розвантажити судову систему, але навряд чи пришвидшить процес розгляду і вирішення справ, провадження у яких відкрито. Крім того, деякі особи не бажають використовувати такі форми примирення, оскільки або не довіряють їм, або побоюються невиконання досягнутих домовленостей у результаті їхнього використання, вважаючи, що рішення суду більше гарантує забезпеченість виконання, або розуміють, що можуть не досягти згоди з опонентом, а при цьому буде витрачено час та додаткові кошти. Також розв'язання окремих питань становить виключну юрисдикцію суду.

У наведених та інших випадках деякою мірою виправити ситуацію й пришвидшити процес розгляду і вирішення цивільної справи допомагає примирення її сторін. З огляду на це, в процесуальному законодавстві час від часу з'являються нові (або оновлюються) положення, пов'язані із забезпеченням такого примирення.

Альтернативні способи вирішення спорів приватно-правового характеру давно цікавлять українську наукову спільноту. Останнім часом все частіше предметом наукових розвідок вчених (наприклад, Ю. В. Білоусова, В. І. Бобрика, Н. Л. Бондаренко-Зелінської, О. Г. Бортник, Н. В. Василюк, О. В. Горещького, А. Г. Гулика, К. В. Гусарова, В. В. Комарова, А. І. Коцюруби, Є. В. Куницького, А. О. Лесько, В. Є. Прущак, І. Ю. Татулич, О. Б. Тиханського, С. Я. Фурси) під різним кутом зору стають примирні процедури під час здійснення правосуддя в цивільних справах.

Проте, незважаючи на підвищену увагу до різноманітних форм примирення і на міжнародному рівні, і з боку держави, і у наукових дослідженнях, на сьогодні відсутнє однозначне визначення відповідного поняття, розуміння характерних ознак примирення в судовому процесі, також немає однастайності щодо його процесуальних форм. Такі обставини спричиняють проблеми під час застосування на практиці нормативних приписів, що стосуються примирення у межах цивільного судочинства.

Ураховуючи зазначене, за *мету* поставлено визначення поняття примирення в цивільному судочинстві, виокремлення і аналіз його характерних ознак, на підставі яких планується обґрунтувати наявність процесуальних форм примирення, якими можуть скористатися сторони цивільної справи.

Для початку, слід визначити, що можна вважати примиренням в цивільному судочинстві, й окреслити його ознаки.

У цивільному процесуальному законодавстві не закріплено відповідної дефініції. ЦПК України лише містить положення, що декларують право сторін на укладення мирової угоди (ч. 7 ст. 49), обов'язок суду сприяти примиренню сторін під час розгляду справи по суті (ч. 5 ст. 211), а також встановлює право суду у справі про розірвання шлюбу призначити подружжю строк для примирення (ч. 7 ст. 240), пов'язаний із цим обов'язок

зупинити провадження у справі (п. 4 ч. 1 ст. 251) і строки, на які провадження зупиняється (п. 3 ч. 1 ст. 253).

Проте наявність указаних приписів не забезпечена нормами, в яких би закріплювався порядок здійснення сторонами відповідного права й виконання судом обов'язку сприяти примиренню.

Детальніше законодавець регламентує лише питання врегулювання спору за участю судді та укладення і затвердження мирової угоди.

У процесуальній доктрині наявні різні погляди на примирення в цивільному судочинстві.

Так, Т. Г. Лимарь стверджує, що поняття «примирні процедури» охоплює законодавчо встановлені засоби, використання яких спрямоване на мирне врегулювання правового конфлікту шляхом взаємних поступок сторін конфлікту, правовим результатом яких є укладання мирової угоди [3, с. 150].

О. О. Мачучіна розглядає примирні процедури як певну послідовність дій сторін, які сперечаються, як між собою, так і з нейтральною стороною, спрямовану на вирішення та (або) врегулювання спору, а також повернення до добровільної позитивної поведінки осіб, шляхом досягнення згоди, вираженої у формі примирного акта [4].

На думку О. В. Горецького, «процедури примирення — це урегульовані нормами цивільного процесуального законодавства послідовно здійснювані під контролем суду дії посередника та осіб, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках і самого суду, спрямовані на врегулювання спору мирним шляхом і закриття провадження у справі, а також досягнення цілей цивільного судочинства» [5, с. 9].

Проте неможливо погодитися повною мірою з такими визначеннями. Насамперед, мирова угода є правовим результатом не всіх можливих варіантів примирення в цивільному судочинстві. Також, виходячи із суті укладення, наприклад, мирової угоди, не вбачається обов'язковою наявність при цьому посередника (нейтральної сторони) і контролю суду. Крім того, наведені позиції не враховують усіх суттєвих ознак, притаманних процедурам, що опосередковують примирення в межах цивільного судочинства.

М. І. Дячук відзначила: «Відсутність системного уявлення про примирні процедури як про правове явище в цілому, необхідність продовження подальшого вивчення та осмислення теоретичних наукових поглядів на їх сутність і правову природу тягне за собою необхідність визначення ознак таких процедур» [6, с. 143].

Окрім цього, потрібно виокремити визначальні ознаки примирення в цивільному судочинстві і на їхні основі сформулювати відповідну дефініцію.

У юридичній літературі як ознаки примирної процедури називаються:

- певний порядок її проведення;
 - мета, що визначається як врегулювання розбіжностей;
 - активна участь сторін;
 - вибір та ініціатива використання, що належать сторонам [7, с. 17].
- Деякі вчені вважають, що процедури примирення характеризуються:

— тим, що вони завжди складаються з послідовно здійснюваних дій суб'єктів права;

— метою їх закріплення, якою є врегулювання спору;

— виходом на передній план рівності сторін, свободи вибору судових процедур, розпорядчих правомочностей сторін, у зв'язку із чим владний характер діяльності суду не має у таких процедурах вирішального значення;

— складним суб'єктним складом, до якого могут бути включено, крім суду і учасників справи, третю особу, що сприяє врегулюванню спору;

— менш формалізованим порядком здійснення, більшою свободою суб'єктів спору, хоча і в такій послідовності та з дотриманням таких строків, які визначені нормами цивільного процесуального законодавства [5, с. 45–47].

Проаналізувавши позиції науковців і законодавчі приписи, зважаючи на поняття, завдання, принципи здійснення правосуддя в цивільних справах, можна сформулювати висновок, що примирення в цивільному судочинстві:

1) урегульоване нормами цивільного процесуального права, внаслідок чого є більш-менш формалізованою процедурою. На сьогодні наявні різні форми примирення, які можуть бути застосовані і в досудовому чи альтернативному щодо судового порядку, і паралельно з розглядом та вирішенням цивільної справи у суді. Проте вести мову про примирення саме в цивільному судочинстві можна тільки в разі регламентації відповідних положень у ЦПК України. Крім того, не всі позасудові форми примирення є нормативно формалізованими і припускають більше свободи за їхнього застосування щодо форми і порядку проведення, закріплення домовленостей тощо. Примирні процедури в межах цивільного судочинства повинні відбуватися згідно із законодавчими правилами. Проте, як влучно вказано в літературі, під час застосування примирних процедур немає необхідності дотримання суворої процесуальної форми. Не слід залучати експертів, викликати свідків, збирати та подавати докази. Сторони самостійно розробляють прийнятні та зручні для них умови, які сприятимуть добровільному виконанню укладеної угоди [8, с. 221]. Зазначене стосується і примирення у цивільному судочинстві;

2) спирається на відкрите провадження в цивільній справі. Процесуальні форми примирення можуть бути застосовані тільки після звернення до суду за захистом порушених, невизнаних чи оспорених прав, свобод та інтересів і відкриття на цій підставі судового провадження, тобто вони спрямовані на врегулювання приватно-правового спору, який уже переданий на розгляд суду. Слід акцентувати увагу на тому, що примирні процедури частково здійснюються за межами процесу розгляду і вирішення цивільної справи, проте впливають на подальше провадження в ній;

3) передбачає участь судді (суду), хоча і не завжди в усьому процесі примирення, але обов'язково на окремих його етапах, зокрема в затвердженні результатів досягнутих домовленостей;

4) завжди базується на вільному волевиявленні й ініціативі сторін, а також на їхній взаємній згоді як щодо проведення примирної процедури, так і щодо досягнутих в її результаті домовленостей;

5) має за мету усунення розбіжностей між сторонами, врегулювання переданого на розгляд суду спору, пришвидшення процесу його вирішення, економію процесуальних засобів і коштів, а також зменшення навантаження на судову систему.

Щодо пришвидшення процесу вирішення спору слід зауважити, що процесуальні форми примирення, з одного боку, дійсно цьому сприяють, проте лише за умови добросовісної поведінки сторін, їхнього бажання досягти компромісу і врегулювати спір за допомогою відповідної процедури, в разі проведення примирної процедури за участі посередника (у цивільному судочинстві — судді) й за умови його сумлінної поведінки, що сприяє досягненню домовленостей між сторонами. В іншому випадку через звернення до примирення можна затягнути процес розгляду і вирішення цивільної справи, домогтися заміни судді (при врегулюванні спору за участю судді) за відсутності підстав для його відводу тощо.

Деякі науковці за мету примирних процедур також визначають зниження конфліктності сторін, формування і збереження стабільних відносин між ними внаслідок усунення спірних моментів, розвиток правової культури у населення [6, с. 146], збереження довірчих партнерських відносин, шляхом вироблення найбільш прийняттого виходу зі створеного конфлікту без визначення винної сторони, що дозволяє надалі розвивати ділові відносини [3, с. 149].

На наш погляд, важко вести мову про формування і збереження стабільних, довірчих партнерських, дружніх відносин між сторонами, адже кожна конкретна ситуація характеризується різними психологічними чинниками, кожна особистість має свій характер і темперамент, керується власними мотивами, а тому передбачити наперед подальший розвиток відносин між сторонами, в тому числі ділових, навряд чи є можливим. Частково це стосується і зниження конфліктності, оскільки досягнення домовленості між сторонами не означає вичерпання конфлікту;

6) передбачає такий результат досягнення домовленостей, який повинен влаштовувати обидві сторони спору, бути їм вигідним і ґрунтуватися, за загальним правилом, на взаємних поступках;

7) має закінчуватися певним процесуальним актом. Хоча, трохи забігаючи наперед, відразу зауважимо, що дотепер не урегульовано, який акт повинен закріплювати позитивний результат врегулювання спору за участю судді.

Таким чином, процесуальне примирення (як процедура) — це урегульований нормами цивільного процесуального права порядок вирішення переданого на розгляд суду приватноправового спору, який застосовується сторонами за їхнього вільного волевиявлення, з метою досягнення між ними взаємовигідних домовленостей, що фіксуються в процесуальному акті.

Ураховуючи наведені вище ознаки, можна дійти висновку, що на сьогодні цивільне процесуальне законодавство регламентує дві процесуальні форми примирення — врегулювання спору за участю судді та укладення і затвердження мирової угоди.

Такі форми примирення не є взаємовиключними: сторони можуть скористатися однією з них, поєднати одну з указаних форм із позасудовою процедурою примирення, використати спочатку одну, а потім, якщо не дійшли згоди, в подальшому — звернутися до іншої, хоча і з певними, передбаченими законом обмеженнями (наприклад, згідно із ч. 2 ст. 202 ЦПК України у випадку недосягнення сторонами мирного врегулювання спору за наслідками проведення врегулювання спору за участю судді повторно проведення цієї процедури не допускається).

Врегулювання спору за участю судді порівняно із мировою угодою, є відносно новою формою примирення в цивільному судочинстві, хоча і більш формалізованою. Крім того, на відміну від укладення мирової угоди, що відбувається без участі суду, із назви аналізованої процедури відразу стає зрозуміло, що суддя є обов'язковим суб'єктом на всіх етапах її проведення.

Отже, врегулювання спору за участю судді — це передбачена процесуальним законом процедура, що проводиться суддею за згодою сторін судової справи до початку її розгляду по суті і спрямовується ним для досягнення сторонами врегулювання спору поза провадженням у відповідній справі.

Як уже зазначалося вище, прогалиною процесуального законодавства є невизначення процесуального акта, в якому повинен бути зафіксований результат примирення у процесі врегулювання спору за участю судді. Вбачається, зважаючи на п. 4 ч. 1 ст. 204 ЦПК України, законодавець розглядає як позитивне врегулювання спору укладення сторонами мирової угоди, подання заяви залишення позовної заяви без розгляду, відмову позивача від позову і визнання позову відповідачем.

Не можна заперечити, що в процесі проведення цієї примирної процедури сторони можуть прийняти рішення про вчинення однієї із указаних дій. Проте не всі вони ґрунтуються на досягненні домовленостей між сторонами, на компромісному взаємному рішенні, яке задовольнятиме інтереси обох сторін, на що має бути спрямована будь-яка примирна процедура.

Також можна було б розглянути, як такий результат укладення сторонами мирової угоди, проте нижче будемо наголошувати на тому, що вона укладається без участі суду, а в процесі врегулювання спору за участю судді він є обов'язковим учасником. Також після укладення мирової угоди у суду з'являються додаткові обов'язки перед її затвердженням, зокрема щодо перевірки законності умов цієї угоди. Під час проведення процедури врегулювання спору суддя уже обізнаний про досягнуті домовленості і йому немає потреби додатково їх перевіряти.

Тому, зважаючи на самостійний характер відповідної процесуальної форми примирення, доцільніше встановити спеціальні правила щодо закріплення результату досягнення за допомогою суду домовленостей між сторонами.

Право сторін на укладення мирової угоди закріплено у ч. 7 ст. 49 ЦПК України. Мирова угода — це домовленість, досягнута сторонами цивільної справи з метою врегулювання переданого на розгляд суду спору на підставі взаємних поступок, яка стосується лише прав та обов'язків сторін.

На відміну від врегулювання спору за участю судді, в укладенні мирової угоди суд участі не бере. Чому ж ми вважаємо відповідну процедуру процесуальною формою примирення? Тому що сам факт укладення угоди сторонами щодо спору між ними, який перебуває на розгляді суду, не тягне за собою процесуальних наслідків. Угода стає мировою після вчинення судом визначених законом дій і затвердження ним цієї угоди.

Після того, як сторони повідомили суд про укладення ними мирової угоди, зробивши про це спільну письмову заяву, в нього виникають додаткові обов'язки: роз'яснити сторонам наслідки ухвалення судового рішення у зв'язку з укладенням ними мирової угоди; перевірити повноваження представників на вчинення відповідної дій; встановити, що умови мирової угоди відповідають закону, не порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є виконуваними, дії законного представника не суперечать інтересам особи, яку він представляє; в разі встановлення після роз'яснення сторонам наслідків ухвалення судового рішення у зв'язку з укладенням мирової угоди їхнє бажання укласти таку угоду, а також відсутності підстав для відмови у її затвердженні, затвердити ухвалою укладену сторонами мирову угоду із зазначенням в резолютивній частині умов цієї угоди і одночасно закрити провадження у справі.

Отже, суд лише частково бере участь у процесі примирення сторін через мирову угоду. Однак і не вважати процес її укладення і затвердження формою примирення в цивільному судочинстві не можна, оскільки йому притаманні всі ознаки такої.

Додатково аргументуємо свою позицію через виокремлення специфічних та обов'язкових ознак мирової угоди, якими є такі:

- 1) укладається тільки сторонами цивільної справи;
- 2) її метою є врегулювання спору, переданого на розгляд суду.

Як відзначила О. Г. Бортнік, правове значення мирової угоди полягає, насамперед, у припиненні правового спору на умовах, що визначені та погоджені сторонами. При цьому мирова угода певною мірою знімає тягар відповідальності за вирішення спору з органів правосуддя та перекладає його на сторони, чим досягається підвищення правосвідомості та сумлінності сторін, що впливає на добровільність подальшого виконання мирової угоди порівняно із рішеннями суду [9, с. 16];

- 3) ґрунтується на взаємних поступках сторін.

У юридичній літературі відзначається, що взаємність є ситуацією, коли спір вирішується на основі компромісу сторін, коли інтереси кожної з них у повному обсязі задоволені [10, с. 134]. З першою частиною такої думки слід погодитися погоджуємося, однак компроміс виключає задоволення інтересів сторін у повному обсязі, оскільки кожна з них пішла на певні поступки;

- 4) стосується лише прав та обов'язків сторін;

5) за загальним правилом, має спиратися на предмет спору, вийти за його межі сторони вправі за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб.

Як зазначає Н. В. Василина, «мирова угода не може вирішувати питання про права і обов'язки учасників справи, які лише можуть виникнути

в майбутньому, а також стосуватися прав і обов'язків інших юридичних чи фізичних осіб, які не беруть участі у справі або, хоча й беруть таку участь, але не є сторонами мирової угоди» [11, с. 422];

6) може бути укладена на будь-якій стадії судового процесу, а також у процесі виконання (ч. 2 ст. 207, ст.ст. 373, 408, 434 ЦПК України, ч. 2 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження»);

7) її умови не суперечать закону, не порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, у тому числі не суперечать інтересам особи, яку представляє законний представник, є виконуваними;

8) для набуття ознак саме мирової угоди ця угода повинна бути затверджена судом.

За відсутності хоча б однієї з цих ознак домовленість сторін не може визнаватися мировою угодою.

Таким чином, потрібно й надалі розвивати і популяризувати різноманітні форми примирення, в тому числі й ті, які можуть застосовуватися в межах цивільного судочинства. Це сприятиме забезпеченню швидкого та ефективного захисту порушених, невизнаних чи оспорених прав, свобод та інтересів. При цьому, незважаючи на те, що на сьогодні законодавець закріпив лише дві процесуальні форми примирення (врегулювання спору за участю судді та укладення і затвердження мирової угоди), загальні положення ЦПК України використовують термін «примирення» в ширшому значенні, а тому потрібно звернути увагу і на можливість регламентації на законодавчому рівні нових примирних процедур.

Слід відзначити, що в межах цього дослідження проаналізовано характерні ознаки примирення в цивільному судочинстві та його процесуальних форм, лише частково зачепивши питання щодо прогалин законодавчого регулювання відповідних аспектів. А отже, практичні проблеми застосування нормативних приписів, присвячених врегулюванню спору за участю судді й мировій угоді, а також шляхи оптимізації цивільного процесуального законодавства у відповідному напрямі становлять перспективи подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Врегулювання спору за участі судді — новий зміст медіації. *Часопис Київського університету права.* 2017. № 2. С. 97–101.
2. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схв. Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL : <https://bit.ly/3HрWAjq>.
3. *Лимарь Т. Г.* Понятие и виды примирительных процедур в цивилистическом процессе. *Примирительные процедуры в цивилистическом праве и судопроизводстве* : сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. Санкт-Петербург : Астерион, 2019. Ч. 1. С. 146–151.
4. *Мачушина О. А.* Основные составляющие примирительных процедур. *Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство».* 2017. Т. 5. № 3. URL : <https://bit.ly/3g8GzCQ>.

5. *Горецький О. В.* Процедури примирення в цивільному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 201 арк.
6. *Дячук М. И.* Примирительные процедуры в гражданском судопроизводстве. *Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан*. 2019. № 2 (56). С. 141–147.
7. *Асанова С.* Примирительные процедуры в гражданском судопроизводстве Республики Казахстан. *Примирительные процедуры в гражданском праве и судопроизводстве: сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф. Санкт-Петербург : Астерион, 2019. Ч. 1. С. 15–21.*
8. *Семикина С. А., Юсупова А. Н.* Примирительные процедуры в контексте сравнительного анализа процессуального законодательства России и других государств. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2016. № 3 (110). С. 216–222.
9. *Бортнік О. Г.* Мирова угода у цивільному судочинстві. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2007. 20 с.
10. *Мрастьева О. С.* Мировое соглашение среди примирительных процедур. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2017. № 2 (115). С. 131–135.
11. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. Н. В. Василюни, Б. І. Гулька, О. О. Кота. Київ : Дакор, 2021. 1028 с.

Надійшла до редакції 12.09.2021

Svitlana BYCHKOVA

Conciliation in Civil Proceedings: Concept, Features, Procedural Forms

Where it is necessary to protect violated, unrecognized or contested rights, freedoms and interests and the legal recourse is chosen for it, each person hopes to receive effective protection in the near future. Unfortunately, such expectations are not always justified because of different objective and subjective factors. A variety of conciliation procedures, through which the dispute is settled by mutual agreement of its parties, are therefore widely available. Similar procedures did not go unnoticed in civil proceedings. However, despite the increased attention to various forms of conciliation at the international level, by the state and in research, today there is no clear definition of the concept, understanding the characteristics of conciliation in the process, as well there is no unanimity on its procedural forms. Such circumstances cause problems in the application of conciliation regulations in civil proceedings. Therefore, the purpose of the article is to define the concept of conciliation in civil proceedings, highlighting and analysis of its characteristics, on the basis of which the existence of procedural forms of conciliation, which can be used by the parties to civil case, is justified. Based on the features of procedural conciliation identified in the research, it is concluded that it is the procedure for the settlement of private law disputes referred to the courts, regulated by the rules of Civil Procedure and applied by the parties for their free will with a view to reaching mutually advantageous agreements between them, which are recorded in the procedural act. At the same time, the Civil Procedural legislation of Ukraine regulates two procedural forms of conciliation nowadays: settlement by a judge (it is the procedure provided by procedural law, conducted by a judge with proceedings in the relevant case) and conclusion and approval of a settlement agreement, which means an agreement reached by the parties to a civil case to settle a dispute referred to court on the basis of mutual concessions, which concerns only the rights and obligations of the parties.

Keywords: *civil proceedings, conciliation, procedural forms of conciliation, conciliation procedures, settlement by a judge, settlement agreement.*